

Briselē, 2010. gada 13. jūlijā

Jautājumi un atbildes par ES jauno pieeju attiecībā uz ĢMO audzēšanu

Kādēļ Komisija patlaban pieņem šo dokumentu paketi un kas tajā ietverts?

Eiropas Komisija 2010. gada martā paziņoja, ka līdz vasarai tā iesniegs priekšlikumu par to, kā savienot zinātniski pamatoto Eiropas Savienības atļauju piešķiršanas sistēmu ar dalībvalstu tiesībām lemt par ģenētiski modificētu organismu (ĢMO) audzēšanu. Ar šodien pieņemto dokumentu paketi tiek izpildīta šī apņemšanās, un šie dokumenti pilnībā atbilst priekšsēdētāja Barrozu 2009. gada septembra politiskajās vadlīnijās izteiktajai nostājai.

Kādi ir līdzaspastāvēšanas pasākumi un ko maina jaunais ieteikums par līdzaspastāvēšanu?

Līdzaspastāvēšanas pasākumu mērķis ir izvairīties no netīšas ĢMO klātbūtnes citos produktos teritorijās, kurās audzē ĢMO, novēršot iespējamus ekonomikas zaudējumus un ĢM kultūru ietekmi uz kultūrām, kas nav ģenētiski modificētas, piemēram, tradicionāli un bioloģiski audzētas kultūras.

Pēdējos gados gūtā pieredze liecina, ka dalībvalstīm vajadzīgs lielāks elastīgums, lai ņemtu vērā to īpašos vietējos, reģionālos un valsts apstākļus, nosakot pasākumus ĢM, tradicionāli un bioloģiski audzētu kultūru audzēšanai.

Jaunajā ieteikumā par līdzaspastāvēšanu ir atzīts, ka dalībvalstis var pieņemt pasākumus, lai izvairītos no netīšas ĢMO klātbūtnes citos produktos arī zem 0,9 % marķēšanas robežvērtības. Ja līdzaspastāvēšanas pasākumi nav pietiekami, lai izvairītos no netīšas ĢMO klātbūtnes tradicionāli un bioloģiski audzētās kultūrās, dalībvalstis var ierobežot ĢMO audzēšanu lielā daļā savas teritorijas. Šādiem ierobežojošiem pasākumiem jābūt samērīgiem ar attiecīgo mērķi (proti, tradicionālās un bioloģiskās lauksaimniecības īpašo vajadzību aizsardzība).

Komisija 2009. gadā publicēja otro ziņojumu par valsts stratēģijām attiecībā uz ĢM kultūru un tradicionālās un bioloģiskās lauksaimniecības līdzaspastāvēšanu. Ziņojums liecina, ka 15 dalībvalstis ir pieņēmušas tiesību aktus par līdzaspastāvēšanu un vēl trīs valstis ir paziņojušas par tiesību aktu projektiem.

Eiropas Līdzaspastāvēšanas birojs (ELB) kopā ar dalībvalstīm izstrādā labāko praksi līdzaspastāvēšanai, ievērojot to, ka dalībvalstīm vajadzīga elastība, lai ņemtu vērā to vietējos un reģionālos apstākļus.

Sīkākai informācija par ELB: <http://ecob.jrc.ec.europa.eu/>.

Kāda ir spēkā esošā procedūra, lai piešķirtu atļauju ĢMO audzēšanai?

Eiropas Savienībā ĢMO tiek atļauti konkrētos gadījumos, pamatojoties uz īpašu izmantojumu, ko nosaka uzņēmuma pieteikumā, un saņemot pozitīvu veselības un vides novērtējumu. Pieteikumus ĢMO kultivēšanai var iesniegt atbilstoši Regulai (EK) Nr. 1829/2003 par ģenētiski modificētu pārtiku un barību, ja šie ĢMO tiks izmantoti kā izejmateriāli pārtikas un barības ražošanai. Saskaņā ar direktīvu par ģenētiski modificētu organismu apzinātu izplatīšanu vidē (Direktīva 2001/18/EK) ĢMO var arī atļaut citiem lietojumiem, kas nav pārtika/barība. Abos gadījumos dalībvalstīm ir būtiska nozīme, veicot audzēšanai paredzēto ĢMO sākotnējo riska novērtējumu.

Plašāku informācija par atļauju piešķiršanas procedūrām skatīt:

[MEMO/10/58](#)

Kādi ir Komisijas ierosinātie grozījumi spēkā esošajos tiesību aktos?

Ierosinātais grozījums paredz Direktīvā 2001/18/EK pievienot vienu pantu, ar ko nepārprotami ļauj dalībvalstīm ierobežot vai aizliegt ĢMO audzēšanu to teritorijā. Dalībvalstis šim nolūkam var izmantot jebkuru iemeslu, kas nav ietverts veselības un vides riska novērtējumā, ko veic ES atļauju piešķiršanas procesā. Tādēļ ar priekšlikumu paredz, ka lēmumu pieņemšana attiecībā uz audzēšanu ir dalībvalstu kompetencē.

Stājoties spēkā tiesību aktu grozījumam, dalībvalstis varēs brīvi ierobežot vai aizliegt visu vai konkrētu ĢMO audzēšanu savas teritorijas daļās vai visā teritorijā. Šis grozījums tiks piemērots visiem ĢMO, kurus atļauts audzēt ES saskaņā ar Direktīvu 2001/18/EK vai Regulu (EK) Nr. 1829/2003. Saskaņā ar šo priekšlikumu dalībvalstis drīkst pieņemt pasākumus tikai pret ĢMO audzēšanu. Tās nedrīkst pieņemt pasākumus, kas aizliedz atļautu ĢM sēklu importu un/vai tirdzniecību ES.

Vai Eiropas Savienībā jau audzē ĢMO?

Jā. Eiropas Savienībā komerciāliem nolūkiem audzē **viena veida ĢM kukurūzu – MON 810**. Šo produktu ģenētiski modificē, lai aizsargātu kultūru no kaitīga parazīta - Eiropas kukurūzas svilņa. Atļauja piešķirta 1998. gadā.

Ģenētiski modificētus cietes kartupeļus, kas pazīstami kā *Amflora* kartupeļi, atļāva audzēt un rūpnieciski pārstrādāt 2010. gada 2. martā. Šiem cietes kartupeļiem ir paaugstināts amilopektīna cietes saturs. Šī ciete ir paredzēta rūpnieciskiem nolūkiem, piemēram, papīra ražošanai.

Kādi vēl ĢM augi ir atļauti ES izmantošanai barībā un/vai pārtikā?

Tāpat kā audzēšanai, arī ĢMO laišanai ES tirgū un no tiem atvasināto produktu izmantošanai pārtikas un barības ķēdē ir vajadzīga ES atļauja.

No šodienas atļauto ĢMO sarakstā ir ietverts arī **viens cukurbiešu produkts, trīs sojas pupu produkti, trīs eļļas rapša sēklu, seši kokvilnas un 17 kukurūzas produkti**.

Nesen atļauja piešķirta ĢMO – *Amflora* cietes kartupeļiem. Tāpat kā parastie cietes kartupeļi, arī *Amflora* nav paredzēti lietošanai pārtikā. Barībā atļauts izmantot cietes kartupeļu blakusproduktu (mīkstumu). Šo kartupeļu nejauša vai tehniski nenovēršama klātbūtne pārtikā un dzīvnieku barībā nedrīkst pārsniegt 0,9 %.

Atļauto ĢM augu saraksts un precīza to atļauju darbības joma ir pieejama Eiropas Savienības ĢM pārtikas un barības reģistrā, ko var apskatīt šeit:

http://ec.europa.eu/food/dyna/gm_register/index_en.cfm.

Vai dalībvalstis jau ir aizliegušas ĢMO audzēšanu?

Sešas dalībvalstis (Austrija, Ungārija, Francija, Grieķija, Vācija un Luksemburga) ir pieņēmušas drošības pasākumus un aizliegušas savā teritorijā audzēt ĢM kukurūzu MON810. Turklāt Austrija, Luksemburga un Ungārija ir paziņojusi Komisijai par aizliegumu audzēt *Amflora* kartupeļus. Polijā ir spēkā tiesību akti, ar ko aizliedz tirgot visu veidu ĢM sēklas.

Tagad dalībvalstis varētu vēlreiz izvērtēt savus drošības pasākumus attiecībā uz ĢMO audzēšanu, ja tam nav zinātniska pamatojuma, un drīzāk izmantot šodien pieņemto elastīgāko ieteikumu par līdzaspastāvēšanas, lai izvairītos no netīšas ĢMO klātbūtnes citās kultūrās.

Stājoties spēkā šodien ierosinātajam attiecīgajam Direktīvai 2001/18/EK pievienotajam pantam, dalībvalstis varēs ierobežot vai aizliegt ĢMO audzēšanu, neizmantojot drošības klauzulu, ja nav konstatēts jauns zinātniski pamatots risks.

Vai ir citi ĢMO, par kuriem ES varētu pieņemt lēmumu, pirms tiek piemērots tiesību aktu grozījums?

Ir iesniegti vairāk nekā desmit atļaujas pieprasījumi (vai to atjaunošanas pieprasījumi) ĢMO audzēšanai, kas ir dažādos procedūras posmos.

Četri ĢMO ir noslēguma posmā. Attiecībā uz tiem ir saņemts labvēlīgs Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestādes (*EFSA*) atzinums, un atļaujas piešķiršanas procedūra (vai atļaujas atjaunošanas procedūra) turpinās. Labvēlīgs *EFSA* atzinums attiecībā uz **atļaujas atjaunošanu MON810 kukurūzai**, nodrošinot auga aizsardzību pret konkrētiem kukaiņiem, tika pieņemts 2009. gada jūnijā. Vēl divi ĢM kukurūzas produkti – **kukurūza Bt 1507 (pieprasījumu iesniedzis *Pioneer*)** un **kukurūza Bt 11 (pieprasījumu iesniedzis *Syngenta*)** – arī nodrošina augu aizsardzību pret konkrētiem kukaiņiem. Labvēlīgi *EFSA* atzinumi tika pieņemti attiecīgi 2005. gada janvārī un 2005. gada aprīlī, un saskaņā ar Direktīvu 2001/18/EK balsojums par lēmumu projektiem, lai piešķirtu atļauju šiem diviem ĢMO, regulatīvajā komitejā notika 2009. gada 25. februārī. Kvalificēts balsu vairākums netika iegūts. Ceturtais produkts ir kukurūza **NK 603 (pieprasījumu iesniedza *Monsanto*)**, kas ir izturīga pret herbicīdu *RoundUp*. *EFSA* 2009. gada jūnijā pieņēma labvēlīgu atzinumu par šo produktu.

Saskaņā ar procedūru nākamais posms attiecībā uz MON810 un NK603 būtu lēmuma projekta iesniegšana Pārtikas arites un dzīvnieku veselības pastāvīgajai komitejai (*SCoFCAH*) (komitoloģijas procedūras pirmais solis). Attiecībā uz Bt 11 un Bt 1507 komitoloģijas procedūra ir vidusposmā, un nākamais procedūras posms ir lēmumu iesniegšana Padomei.

Kādi uzlabojumi ir veikti ĢMO vides riska novērtējumā kopš Padomes pieprasījuma 2008. gada decembrī?

Komisija un *EFSA* kopā ar dalībvalstīm strādā, lai veiktu 2008. gada Vides padomes secinājumos norādītos konkrētos uzlabojumus ĢMO jomas tiesību aktu īstenošanā.

Tiek atjauninātas EFSA vadlīnijas vides riska novērtēšanai, aptverot Padomes pieprasītās īpašās jomas. Ņemot vērā jautājuma sarežģītību, vajadzību nodrošināt plašas apspriedes un sabiedrības komentāru lielo skaitu (apmēram 500 komentāri), sagaidāms, ka EFSA pabeigs vadlīnijas 2010. gada novembrī. Pēc tam Komisija apspriedīs šīs vadlīnijas ar dalībvalstīm, lai ar dalībvalstu apstiprinājumu piešķirtu tām normatīvu vērtību.

Turklāt EFSA risina dialogu ar dalībvalstīm un ieinteresētajām personām, ļaujot tām piedalīties tās zinātniskajā darbā. EFSA ir izveidojusi dalībvalstu speciālistu tīklu, lai apmainītos ar zinātniskajām atziņām un pieredzi. EFSA ņem vērā arī visas dalībvalstu piezīmes visā riska novērtēšanas gaitā.

Turklāt EFSA rīcībā ir visaptverošs iekšējo mehānismu un darba procesu kopums, lai nodrošinātu tās Zinātniskās komitejas un darba grupu zinātniskā darba neatkarību, tostarp visaptveroša politika par zinātnes speciālistu interešu deklarāciju. EFSA regulāri pārskata šo politiku, un pēc Komisijas ierosinājuma tā turpinās stingrāk pārbaudīt savu speciālistu neatkarību.

Saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem un Vides padomes 2008. gada secinājumiem Komisija analizē, kā turpmāk pastiprināt vides uzraudzību pēc ĢMO kultūru laišanas tirgū.

Kad Komisija pabeigs ziņojumu par ĢMO sociālekonomisko ietekmi?

Padome 2008. gada decembrī pieprasīja Komisijai līdz 2010. gada jūnijam sniegt ziņojumu par ĢMO sociālekonomisko ietekmi.

Šis ziņojums jā sagatavo, pamatojoties uz dalībvalstu sniegto informāciju, kuras ir veltījušas ievērojamas pūles, lai apkopotu informāciju par ĢMO un īpaši to audzēšanas sociālekonomisko ietekmi. Tomēr, **ņemot vērā, ka dalībvalstu informācija tika saņemta vēlāk nekā paredzēts**, Komisija pabeigs ziņojumu līdz **2010. gada beigām**. Pēc tam šo ziņojumu iesniegs izskatīšanai un turpmākām apspriedēm Eiropas Parlamentā un Padomē.

Vai iespējams, ka ĢMO atļauju piešķiršanas process varētu paātrināties un ĢM audzēšanai paredzētās platības ES varētu palielināties?

Atļauju piešķiršanas process netiek paātrināts, un stingrās prasības tiesību aktos par vides riska novērtējumu netiek samazinātas. Ar šodien pieņemto Komisijas priekšlikumu šīs prasības netiek mainītas. Pretēji tam, turpinās Padomes 2008. gada secinājumu īstenošana. Turklāt Komisijas prioritātes attiecībā uz ĢMO audzēšanu bija un joprojām ir drošības novērtējuma nodrošināšana atbilstoši augstākajiem zinātniskajiem standartiem un uzraudzības funkcijas pastiprināšana.

Sīkāka informācija

http://ec.europa.eu/food/food/biotechnology/index_en.htm.